

فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال یازدهم، شماره دوم (پیاپی ۴۰)، تابستان ۱۴۰۱

شاپای چاپی ۲۳۲۲-۲۱۳۱ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X-۲۵۸۸

<http://serd.khu.ac.ir>

صفحات ۲۴۹-۲۳۳ مقاله پژوهشی

اولویت‌بندی پیش‌ران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی مورد: روستاهای پیرامون شهر سرعین

جواد معدنی*؛ استادیار گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
اسماعیل تقوی‌زبروانی؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۰۲/۲۳

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۷/۱۵

چکیده

نواحی روستایی در طی قرن‌ها به‌عنوان مهم‌ترین فعالیت‌های اقتصادی در نظر گرفته می‌شدند و امروزه، علاوه بر فعالیت‌های کشاورزی و دامپروری، از جمله کانون‌های گردشگری نیز هستند. گردشگری به‌عنوان یک استراتژی توسعه‌ای خوب برای مناطق روستایی در نظر گرفته شده است که متضمن بهبود معیشت خانوارهای روستایی است. هدف تحقیق حاضر، شناسایی و اولویت‌بندی پیش‌ران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی است که با محوریت روستاهای مجاور شهر سرعین صورت می‌پذیرد. روش تحقیق پژوهش حاضر از نوع ترکیبی است که با رویکرد متوالی اکتشافی در دو فاز کیفی-کمی صورت پذیرفته است. مشارکت‌کنندگان فاز اول تحقیق، خبرگان حوزه‌های مدیریت و برنامه‌ریزی روستایی، گردشگری روستایی، جغرافیای روستایی و جامعه‌شناسی هستند که با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند مورد بررسی قرار خواهند گرفت. مطابق با یافته‌های تحقیق، در فاز اول که با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شده است، مضامین استخراج‌شده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته در قالب ۵۸ مضمون پایه، ۱۹ مضمون سازمان‌دهنده و ۴ مضمون فراگیر هستند که برای شناسایی پیش‌ران‌ها به مرحله بعدی راه می‌یابند. مطابق با یافته‌های فاز کمی تحقیق، از میان مضامین سازمان‌دهنده، مضامین توسعه زیرساخت‌های عمومی و بهداشتی، ایجاد امکانات زیرساختی حمل‌ونقل، هویت بخشی به جامعه محلی، افزایش امکانات تفریحی برای جامعه محلی، هویت بخشی به جامعه محلی، حفظ درآمد پایدار برای بلندمدت دارای بیشترین تأثیر می‌باشند. نتیجه می‌شود پیش‌ران‌های گردشگری روستایی می‌توانند با تمرکز بیشتر بر توسعه این نوع از گردشگری، اثرات مثبتی را در معیشت خانوارهای روستایی اعم از ارتقای کیفیت زندگی، بهبود وضعیت اقتصادی، توسعه زیرساختی روستاها و... بگذارند که در مجموع، رضایت ساکنان روستاها را در بر داشته باشد.

واژگان کلیدی: اقتصاد روستایی، معیشت خانوارهای روستایی، گردشگری روستایی، سرعین.

* J.madani@uma.ac.ir

(۱) مقدمه

گردشگری یک صنعت به‌سرعت در حال رشد است که در حال حاضر یکی از بزرگ‌ترین صنایع در سراسر جهان است و پیش‌بینی می‌شود در آینده نیز افزایش یابد (UNWTO, 2022). صنعت گردشگری به‌عنوان یک ابزار مشترک برای توسعه و بازآفرینی نواحی روستایی و به‌ویژه در مناطق روستایی که به‌شدت تحت تأثیر کاهش فعالیت‌های کشاورزی و دامداری سنتی قرار گرفته‌اند، ترویج شده است. گردشگری روستایی به‌عنوان یک مولد شغل و شتاب‌دهنده اقتصادهای رو به رشد در هر دو اقتصاد درحال توسعه و اقتصادهای توسعه‌یافته تلقی می‌شود (Kinsley, 2000; Briedenhann & Wickens, 2004). علاوه بر این، گردشگری روستایی به‌طور قابل‌توجهی به رشد اقتصادی منطقه‌ای با فعال کردن اقتصاد محلی کمک می‌کند و پول خرج شده توسط گردشگران را به سمت صنایع بالا و پایین‌دست خود گردشگری هدایت می‌کند (Deller, 2010: 191; Wilson, 2001: 133). اثرات اجتماعی و اقتصادی گردشگری روستایی بر افراد و جامعه به‌ویژه در کشورهای کمتر توسعه‌یافته مهم تلقی شده است. توسعه گردشگری روستایی در مناطق غنی از تنوع زیستی به جوامع محلی کمک کرده است تا به هدف خود برای بهبود معیشت دست یابند (Mbaiwa & Anup, 2008; Parajuli, 2014: 1055). اگرچه مزایای اقتصادی گردشگری به‌خوبی پذیرفته شده است، اما اندازه‌گیری تأثیر اقتصادی گردشگری روستایی بر مناطق روستایی اغلب مبهم است، زیرا رویکردهای مختلف نتایج متفاوتی را ارائه می‌دهند (Madsen & Zhang, 2010). علاوه بر این، یک مطالعه مهم اشاره کرد که مزایای اقتصادی گردشگری احتمالاً حاشیه‌ای است، به‌ویژه برای مناطق روستایی بدون منابع جذاب و رقابتی گردشگری (Neumeier & Pollermann, 2014). بنابراین، مهم است که اثرات یک نوع از گردشگری بر توسعه روستایی نه‌تنها از نظر اقتصادی، بلکه در تأثیر آن بر جامعه از بعد دیگری نیز موردتوجه قرار گیرد. ارزیابی موفقیت ابتکارات مرتبط با گردشگری روستایی که هدف آن‌ها سودمندی جوامع محلی و همچنین محیط‌های روستایی است، دشوار بوده است (Ashley, 2002: 10). یکی از چالش‌ها این است که چگونه می‌توان تأثیرات گردشگری را بر جوامع و معیشت محلی تعیین کرد (Simpson, 2009: 186).

یکی از مسائل اساسی در این حوزه موضوعی، وجود تعدد و اختلاف‌نظر در رابطه با عوامل مؤثر در این زمینه است. بسیاری از محققان و اندیشمندان اقتصاد و گردشگری، پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی را مرهون عوامل مختلفی می‌دانند و این اختلاف‌نظرها، اغلب برگرفته از موقعیت جغرافیایی و شرایط متعاقب نیز می‌باشد. اما ضرورت دارد تا ضمن توجه به این شرایط، پیشران‌های کلیدی و مؤثر را شناسایی کرده و در راستای اتخاذ تصمیم‌گیری‌های بعدی متمرکز باشند. از همین رو، در این تحقیق هدف اصلی شناسایی و اولویت‌بندی پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی است که این مطالعه پتانسیل گردشگری

روستایی را به‌عنوان ابزاری برای ارتقا و بهبود معیشت خانوارهای روستایی در نظر می‌گیرد و در پایان پیشنهادهای کاربردی در این زمینه ارائه می‌کند.

۲) مبانی نظری

گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین فعالیت‌ها و اقداماتی است که در راستای ارتقا و توسعه اقتصادی روستاها تأثیرات مثبت و مطلوبی دارد (Chou, 2013: 33). گردشگری روستایی که یکی از انواع مهم گردشگری است، در سال‌های اخیر به‌عنوان رویکردی اساسی و مهم برای توسعه اقتصادی-اجتماعی مناطق مختلف کشورها به‌ویژه در مناطق روستایی بکار گرفته شده است (Ibănescu et al, 2018: 12). در واقع، گردشگری روستایی بخش کلیدی در توسعه پایدار مناطق روستایی است و توانایی آن در ایجاد اشتغال پایدار، ایجاد منافع و مزایای متنوع برای ساکنان روستاها بسیار است (Manuel Guaita, 2019: 166). گردشگری روستایی در مناطق روستایی، دارای‌های معیشتی خانوارهای میزبان را تغییر داده است. همچنین، منافع اقتصادی حاصل از گردشگری روستایی برای خانواده‌های میزبان بسیار مؤثر است و کیفیت زندگی ساکنان را بیش‌ازپیش کرده است (Chen et al, 2018: 3). یاشچاک و زیوکوفسکی (۲۰۱۰) معتقدند که گردشگری روستایی بسته به هر کشور می‌تواند متفاوت تعریف شود: گردشگری مزرعه / گردشگری کشاورزی / گردشگری کشاورزی (محصول مبتنی بر تولید کشاورزی و اقامت در ساختمان‌های مزرعه معمولی)، گردشگری سبز (نوعی از گردشگری در مقابل انبوه گردشگری). گردشگری دوستدار محیط‌زیست، اکوتوریسم (شامل ارزش‌های طبیعی منحصر به فرد و ترویج فعال حفاظت از محیط‌زیست که منفعی برای جامعه محلی دارد) و گردشگری جنگلی و بیابانی (شکل گردشگری که شامل زیرساخت‌های گردشگری در مناطق جنگلی می‌شود) (Jaszczak & Žukovskis, 2010: 37). آلكسیف و استاموف (۲۰۰۵) تأکید می‌کنند که گردشگری روستایی شکلی از گردشگری محلی است که توسط ساکنان محلی بر اساس چشم‌انداز و فرهنگ محلی ایجاد، مدیریت و توسعه می‌یابد (Aleksiev & Stamov, 2005: 34). گردشگری روستایی درآمد بالاتری را برای جامعه محلی ایجاد می‌کند، فرصت‌های بیشتری برای ایجاد مکان‌های کار بیشتر و احیای آن‌ها به نظر می‌رسد و استاندارد زندگی ساکنان محلی نیز بهبود می‌یابد (Svoradova et al, 2013). اندیشمندان مختلفی بر این باورند که گردشگری روستایی منافع اقتصادی و غیراقتصادی (اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی) ایجاد می‌کند و توسعه آن منجر به مزایای اقتصادی زیر می‌شود: رشد تولید ناخالص داخلی، کاهش بیکاری، یعنی ایجاد محل کار (و همچنین برای کارگران غیر ماهر) در مشاغل مرتبط - اقامت، پذیرایی، تجارت، سرگرمی. افزایش ساکنان محلی و درآمدهای آنان؛ جذب سرمایه‌گذاری خارجی؛ ارتقای توسعه و تنوع در سایر بخش‌ها (صنایع دستی محلی، تولید و کشاورزی)، توسعه زیرساخت‌ها (Barkauskas et al, 2015: 169). گردشگری به‌طور کلی یک صنعت پویا است که اغلب از بهبود زیرساخت‌های محلی، مانند خدمات شهری و جاده‌ها حمایت می‌کند. علاوه بر این، به حمایت و حفاظت از محیط‌زیست و حیات‌وحش کمک

1Jaszczak & Žukovskis

2Aleksiev & Stamov

می‌کند (Yu et al, 2011: 5; Blackie, 2019: 5; Wang & Guo, 2015: 145; He & Yang, 2018: 51). در یک مطالعه مبتنی بر روستا در شش منطقه در رومانی، ساکنان روستایی گردشگری را به‌عنوان یک عامل توسعه مهم از دیدگاه‌های متعدد، از جمله حوزه‌های طبیعی، زیرساختی و محیطی درک کرده‌اند (Su & Chen, 2019: 29; Wijijayanti et al, 2020: 7). نویسندگان یک رابطه غیرمستقیم بین اثرات محیطی درک شده و حمایت از اقدامات پایدار، و همچنین ارتباط غیرمستقیم دیگری بین اثرات زیست‌محیطی و افزایش مقصد گردشگری پیدا کردند (Muresan, 2016: 9; Napoli, 2017: 176). بر این اساس، هدف اصلی تبدیل مناطق روستایی به مقاصد جذاب باید با توجه به نگهداری و حفاظت مناسب از دارایی‌های روستایی از جمله منابع کشاورزی و طبیعی، اکوسیستم‌ها و مناظر زیبا به‌خوبی برنامه‌ریزی شود. به‌این‌ترتیب، در برخی مناطق، توسعه گردشگری روستایی ممکن است با اثرات منفی مانند آسیب‌های زیست‌محیطی، آلودگی، اختلال در حیات‌وحش و تخریب زیستگاه همراه باشد (Zhou & Jiang, 2015: 175).

مناطق روستایی همیشه وابسته به کشاورزی و دامپروری بوده‌اند. گردشگری روستایی پتانسیل احیای اقتصاد محلی را دارد و می‌تواند مسیر جدیدی را برای برنامه‌های توسعه بیشتر، به‌ویژه در عصر اینترنت، پیشرفت‌های تکنولوژیک، هوش ماشینی و اطلاعات ساخت‌وساز به ارمغان بیاورد (Xue et al, 2018: 152). به‌این‌ترتیب، سیاست‌گذاران می‌توانند از فعالیت‌های گردشگری که گردشگران بیشتری را به مناطق روستایی جذب می‌کند، زیرساخت‌های جاذبه‌های گردشگری را تقویت کرده و به‌تدریج روشی را که ساکنان آن منحصرأ به کشاورزی برای امرارمعاش متکی هستند و اقتصاد محلی را بازسازی می‌کند، تغییر دهند (Zhou, 2021: 6; Hassan, 2022: 13). کوژوکولوف و همکاران (۲۰۱۹) نشان داد که فعالیت‌های گردشگری تأثیرات مثبتی بر جنبه‌های اقتصادی و اجتماعی منطقه در طول دوره بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۷ داشته است، علی‌رغم وجود کاهش شدید منافع اقتصادی در سال ۲۰۱۰ به دلیل بی‌ثباتی‌های سیاسی بسیاری از کشورها، تأثیر مثبت گردشگری بر اقتصاد تأثیر زیادی بر حوزه‌های اجتماعی داشت. نویسندگان بر اهمیت گردشگری به‌عنوان یک صنعت فشرده کار تأکید کردند که منجر به کاهش قابل‌توجه نرخ بیکاری و کاهش جریان مهاجرت در میان جمعیت روستایی شد (Kozhokulov et al, 2019: 6). علاوه بر این، برخی از مشکلات اجتماعی-اقتصادی از طریق ایجاد تسهیلات اجتماعی و افزایش اشتغال افراد ملی حل شده است. به‌طور هم‌زمان، گردشگری به‌جای کاهش سرمایه‌های طبیعی موجود، منابع زیست‌محیطی متعددی را حفظ کرد. در مالزی، گردشگری روستایی در نواحی کوهستانی الگوی رو به رشدی را نشان می‌دهد که به گردشگران اجازه می‌دهد با حفظ طبیعت، محیط‌زیست و چشم‌انداز منطقه، از تجربه‌ای آرام و آرام لذت ببرند (Ye Zhu, 2016: 124). اما گردشگری روستایی، صرفاً دارای مزایا نیست بلکه معایبی نیز در بر دارد. به‌عنوان مثال: برخی تحقیقات در رابطه با ساکنان در دو مورد در حوزه اقتصادی، شامل افزایش قیمت خدمات و محصولات و افزایش هزینه‌های زندگی، بلا تکلیف بودند. علاوه بر این، در مورد حوزه اجتماعی-فرهنگی، ساکنان در مورد افزایش نرخ سرقت، افزایش تصادفات رانندگی، افزایش شیوه‌های غیرقانونی قمار و بروز مسائل غیراخلاقی مربوط به بین

گردشگران و ساکنان محلی (Su & Chen, 2019: 30). اخیراً ژو نشان داد که کارایی و رقابت‌پذیری اقتصاد گردشگری روستایی همبستگی مثبت دارند و تعامل آن‌ها با شاخص محیطی مرتبط است. جالب توجه است، زمانی که رقابت و محیط به اندازه کافی هماهنگ شوند، می‌توان به افزایش ۳۰ درصدی در منافع اقتصادی دست‌یافت (Zhou, 2021: 3). باین‌حال، مناطق روستایی به‌ویژه به اثرات بالقوه بیان‌کننده توسعه گردشگری، به‌ویژه تغییرات ناشی از تأثیرات اجتماعی فرهنگی، اکولوژیکی و اقتصادی حساس هستند. بنابراین توسعه پایدار باید در چارچوب توسعه منطقه‌ای روستایی مورد توجه قرار گیرد (Tsai et al, 2014: 1398).

همان‌طور که قبلاً ذکر شد، توسعه گردشگری اغلب به‌عنوان یک محرک بالقوه برای منافع اقتصادی مثبت تلقی می‌شود و این امر به‌طور اجتناب‌ناپذیری کیفیت زندگی ساکنان را بهبود می‌بخشد. کیفیت زندگی افراد را می‌توان به‌طور عینی از طریق بازتاب‌های اقتصادی متمایز که خارج از افراد است، مانند تولید ناخالص داخلی و درآمد مورد مطالعه قرار داد (Zhou, 2021: 5). توسعه گردشگری روستایی به دلیل تأثیر آن بر توسعه اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید با بهبود قابل توجهی در کیفیت زندگی ساکنان همراه است (Hassan et al, 2022: 15).

۳ روش تحقیق

تحقیقات علاوه بر موضوع و هدف، به لحاظ روش‌شناسی نیز با یکدیگر تفاوت دارند. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بوده و روش تحقیق بکار رفته در آن آمیخته یا ترکیبی است. این نوع تحقیق دارای رویکردهای مختلفی است که رویکرد مورد استفاده در این پژوهش، رویکرد متوالی اکتشافی^۱ است؛ بدین صورت که ابتدا اطلاعات کیفی و سپس داده‌های کمی گردآوری و تحلیل می‌شوند. در این پژوهش، در فاز اول از روش کیفی تحلیل مضمون و در فاز دوم، از روش کمی پیمایش استفاده شده است. در مرحله اول، با استفاده از ابزارهایی چون مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، کدهای مربوطه به دست آمدند و کدها با روش تحلیل مضمون در قالب مضامین پایه (اساسی)، سازمان دهنده و فراگیر تبدیل شدند و در فاز دوم، با استفاده از روش کمی پیمایش، این موارد اولویت‌بندی می‌شوند.

روش تحلیل مضمون یکی از روش‌های کیفی است که در راستای تحلیل موضوعی مفاهیم یا پدیده‌ها صورت می‌پذیرد (Alyavina et al, 2020: 370). در این روش داده‌های متنی به‌صورت دستی طی چندین مرحله مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند، از جمله آشنایی با داده‌ها (یعنی خواندن همه داده‌ها و ایجاد فهرستی از ایده‌های اولیه)، ایجاد کدهای اولیه (به‌عنوان مثال، نیازها، مزایا، انگیزه‌ها)، جستجوی موضوعات در میان کدها (به‌عنوان مثال، کشف نیازهای نهفته، نقش مددکاران اجتماعی و سرطان‌شناسان، گردشگری و مسافرت‌های خانوادگی)، و مرور و نام‌گذاری موضوعات (Braun & Clarke, 2006: 81). در این تحقیق از رویکرد آتراید-استرلینگ^۲ (۲۰۰۱) استفاده می‌شود که مضامین مستخرج، در سه مضمون^۳ "اساسی یا پایه، سازمان دهنده و فراگیر" دسته‌بندی می‌شوند و در جدول ۱ نتایج حاصله به

1. Sequential Exploratory Strategy

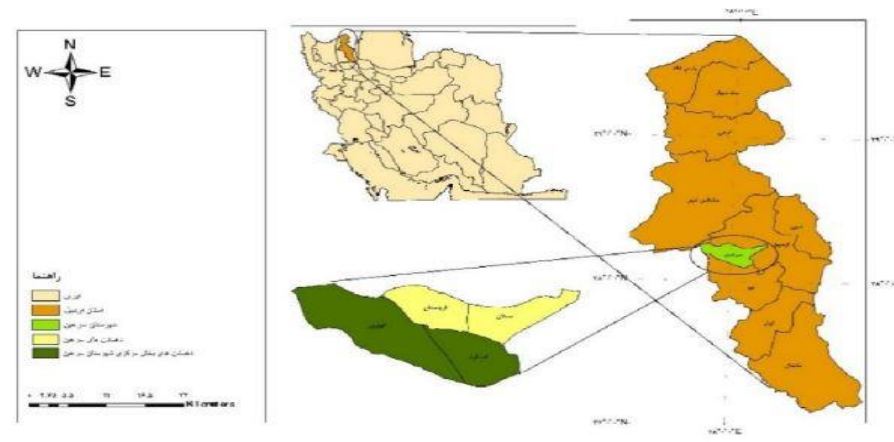
2. Attride-Stirling

3. Basic, Organizing, Global

تفکیک مشخص شده‌اند. اندیشمندان معتقدند که این روش مراحل مختلفی دارد. نیکیتاس و همکاران^۱ (۲۰۱۹) مراحل اصلی این روش را در موارد ذیل دسته‌بندی می‌کنند:

انجام مصاحبه‌ها توسط پژوهشگران؛ رونویسی کامل مصاحبه‌ها؛ آشنایی با داده‌های مکتوب و شناسایی کدها؛ جستجو، بررسی و تعریف مضامین؛ و در نهایت، ایجاد یافته‌ها (Nikitas et al, 2019: 470).

در فاز دوم تحقیق از روش کمی پیمایش استفاده شده است، تا پیشران‌های کلیدی و مؤثر، مورد بررسی و اولویت‌بندی قرار گیرند. به دلیل اینکه ماهیت گردشگری روستایی و تأثیر آن بر روی معیشت خانوارها متکثر بوده و اصطلاحاً چندبعدی است، لذا پس از استخراج مضامین، بایستی آن‌ها را اولویت‌بندی نمود. تحقیقات پیمایشی را به‌عنوان "جمع‌آوری اطلاعات از نمونه‌ای از افراد از طریق پاسخ آن‌ها به سؤالات" تعریف کرده‌اند (Check & Schutt, 2012: 160). روش پیمایش ابزار مختلفی برای شناسایی شرکت‌کنندگان، جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل آن‌ها دارد که پرکاربردترین آن‌ها "پرسشنامه" است که در این تحقیق نیز از پرسشنامه استفاده می‌شود.

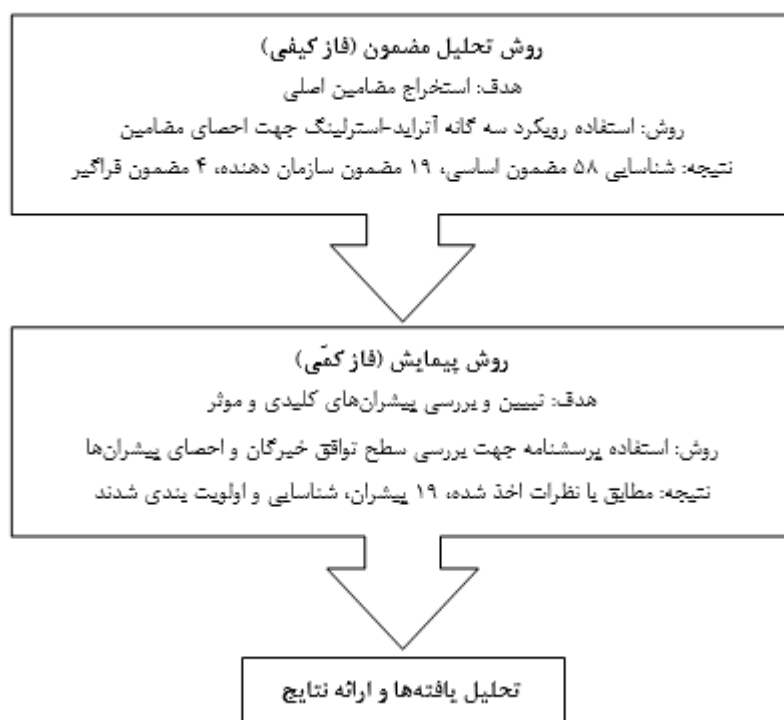

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (روستاهای مجاور شهر سرعین)

مشارکت‌کنندگان تحقیق حاضر، به تفکیک هر دو فاز آن دسته‌بندی می‌شوند. در فاز اول، یعنی در روش تحلیل مضمون، از ۱۱ تن از خبرگان حوزه گردشگری روستایی و اقتصاد -به‌صورت آنلاین- استفاده شد که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند مورد شناسایی قرار گرفتند و با توجه به اشباع نظری از مصاحبه با سایر خبرگان ممانعت به عمل آمد. این خبرگان در حوزه‌های مدیریت و برنامه‌ریزی روستایی، گردشگری روستایی، جامعه‌شناسی، جغرافیای روستایی صاحب‌نظر هستند. در فاز دوم تحقیق از بازیگران مؤثر این حوزه موضوعی استفاده شد و که علاوه بر مدارک و مدارج دانشگاهی، در این زمینه سابقه اجرایی نیز دارند [لازم به ذکر است که تعدادی از آن‌ها، از خبرگان مرحله قبل نیز بودند]. در این فاز ۲۵ نفر از خبرگان به سؤالات پرسشنامه پاسخ دادند که یافته‌های حاصل در جداول ۲ و ۳ مرقوم شده‌اند. جدیداً در نرم‌افزارهای هوشمند آماری می‌توان برای کمتر از ۳۰ نفر نیز محاسبات کمی را تحلیل و

^۱. Nikitas et al

محاسبه کرد. با نمونه‌های کوچک، مسلماً برآوردهای مقادیر جامعه "کمتر" دقیق خواهند بود و بی‌ثباتی نمونه‌ای در آن به وجود می‌آید. از همین رو، برخی استثنائات وجود دارند که برای نمونه‌های کوچک نیز می‌توان برای آن‌ها محاسباتی به عمل آورد (فاصله اطمینان ۹۵ درصد) (آذر و همکاران، ۱۳۹۱: ۵۴). از میان روستاهای شهرستان سرعین، روستاهای کنزق، کرده ده، ورنیاب، کلخوران ویند، بیله دره و ویلا دره به دلیل مجاورت با این شهر و حضور گردشگران روستایی در فصول مختلف سال انتخاب شدند که هر یک از اطلاعات و داده‌های احصا شده، با در نظرگیری وضعیت و آمار و ارقام دهیاری‌های این روستاها مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند. در ادامه و به صورت خلاصه، مراحل روش‌شناسی تحقیق در شکل ۲ نشان داده می‌شوند.

شکل ۲. مراحل روش‌شناسی تحقیق

۴) یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در قسمت روش‌شناسی تحقیق توضیح داده شد، رویکرد تحقیق حاضر آمیخته یا ترکیبی با رویکرد متوالی اکتشافی است که در دو فاز کیفی-کمی انجام می‌شود. در این طرح ابتدا داده‌های کیفی و سپس کمی جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند. در فاز اول، یعنی روش تحلیل مضمون که به صورت آنلاین انجام شد، مضامین فراگیر، سازمان دهنده و اساسی (پایه) استخراج گردیدند. این مضامین با استفاده از رویکرد سه‌گانه آتراید-استرلینگ^۱ دسته‌بندی و مشخص شدند. در فاز دوم -یعنی در روش کمی پیمایش- با استفاده از پرسشنامه‌ای که حاوی مضامین احصا شده هستند برای خبرگان ارسال شدند که نتایج در ادامه توضیح داده شده‌اند.

^۱. Attridge-Stirling

فاز اول: روش کیفی تحلیل مضمون

در فاز اول، با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، گزاره‌های مربوطه استخراج شدند که گام‌های طی شده در این روش، به تفکیک هر مرحله، در ادامه توضیح داده می‌شوند. مطابق با مراحل اصلی این روش که در شش مرحله صورت می‌پذیرند، مضامین موردنظر استخراج می‌شوند.

در مرحله اول، شناسایی داده‌ها صورت می‌پذیرد. محققان با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، گویه‌های خامی را استخراج می‌نمایند و در مرحله بعدی کدگذاری می‌شوند. در مرحله دوم هریک از گویه‌های خامی که از مرحله قبل احصا شده‌اند؛ با توجه به موضوع و هدف تحقیق؛ کدگذاری می‌شوند. در این مرحله ۱۳۲ کد اولیه عرضه شدند که جهت شناسایی و احصای مضامین به مرحله بعدی راه پیدا کردند. در مرحله سوم شناسایی مضامین صورت می‌پذیرد. کدهای اولیه‌ی استخراج شده از مرحله قبل، در قالب مضامین وارد می‌شوند. در مرحله چهارم مرور یا بازبینی مضامین صورت می‌گیرد. با عطف به مرحله سوم -به علت زیاد بودن تعداد کدها- مضامین نیز ممکن است دارای اصلاحاتی باشند و محقق بایستی با دقت زیادی مجموعه‌ای از تم‌ها را ایجاد، و آن‌ها را مورد بازبینی قرار دهد. دو اقدام اصلی در این مرحله صورت می‌پذیرد: ابتدا بازبینی مضامین و سپس تصفیه آن‌ها. در بازبینی، پژوهشگران کدهای حاصله را مجدداً مرور کرده تا گویه‌ای از قلم نیفتاده باشد، و سپس در مرحله تصفیه، اعتبار مضامین مقایسه با مجموعه داده‌ها در نظر گرفته می‌شود. سپس در مرحله پنجم، تعریف و نام‌گذاری مضامین صورت می‌پذیرد که "عناوین مضامین" مرقوم می‌شوند و هریک از آن‌ها در راستای ارائه به مرحله بعد دسته‌بندی می‌شوند. در مرحله ششم که به‌عنوان مرحله اختتام تحلیل مضمون است، گزارش یافته‌ها صورت می‌پذیرد و مضامین استخراج شده و طبق رویکرد آتراید-استرلینگ (۲۰۰۱) در سه قالب پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر دسته‌بندی می‌شوند. هریک از مراحل، مطابق با مضامین مستخرج در شکل ۲ نشان داده شده‌اند.

به طور خلاصه، در این پژوهش با بررسی مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته ۱۳۲ شاخص شناسایی شدند که با اتخاذ رویکرد استقرایی (حرکت از جزء به کل) در قالب شش مرحله فوق، از میان آن‌ها ۵۸ مضمون پایه، ۱۹ مضمون سازمان‌دهنده و ۴ مضمون فراگیر استخراج شد.

در جدول ۱، مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده به تفکیک مرقوم شده‌اند. لازم به ذکر است به دلیل جلوگیری از اطناب مطلب در مقاله، از آوردن مضامین پایه صرف‌نظر شد و تنها به آوردن مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده اکتفا گردید.

^۱. Attride-Stirling

جدول ۱. مضامین فراگیر و سازمان دهنده

ردیف	مضمون فراگیر (گروه)	مضمون سازمان دهنده (عوامل)
۱	عوامل فرهنگی-اجتماعی	تشویق به حفظ فرهنگ و صنایع دستی محلی، افزایش آگاهی جامعه محلی نسبت به مزایای گردشگری روستایی، هویت بخشی به جامعه محلی، ایجاد فعالیت‌های فرهنگی برای ساکنین جامعه محلی، رضایت از کیفیت زندگی، بهبود شرایط زندگی ساکنان
۲	عوامل اقتصادی	تنوع و کیفیت اشتغال، اقتصاد متنوع، منافع اقتصادی توسعه گردشگری، حفظ درآمد پایدار برای بلندمدت، رضایت از اقتصاد اجتماعی
۳	عوامل زیرساختی و تکنولوژیکی	توسعه زیرساخت‌های عمومی و بهداشتی، افزایش امکانات تفریحی برای جامعه محلی، ایجاد فرصت‌های تفریحی باکیفیت، ایجاد امکانات زیرساختی حمل‌ونقل
۴	عوامل قانونی-سیاسی	افزایش خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها برای حفظ منابع و مکان‌های دیدنی روستایی، حفظ منابع طبیعی و پایداری زیست‌محیطی، افزایش ایمنی و امنیت، توزیع عادلانه امکانات گردشگری

فاز دوم: روش کمی پیمایش

در این مرحله از تحقیق، کدهای استخراج‌شده به‌صورت پرسشنامه درآمدند و با استفاده از پرسشنامه‌ی طراحی‌شده و با استفاده از نمونه‌گیری سیستماتیک، میان خبرگان منتخب توزیع شدند. نتایج حاصله با استفاده از نرم‌افزارهای SmartPLS3 و SPSS موردبررسی قرار گرفتند که مقادیر مربوطه را در نمودارها و جداول تدوین‌شده، مرقوم شده‌اند.

- مقادیر میانگین نمونه، آماره T، مقادیر P، انحراف استاندارد، ضریب تعیین (معیار R Squares)، برازش مدل کلی (معیار GoF)

به‌منظور ایجاد انسجام در مطالب و جلوگیری از اطباب کلام، محقق؛ نتایج فاز دوم تحقیق را در قالب جدول ذیل ارائه نموده است.

قبل از ورود به بررسی نتایج حاصل از معادلات ساختاری، نیاز است تا مقادیر پایه‌ای و اولیه سازه‌ها را موردبررسی قرار دهیم. در جدول ذیل، این مقادیر به تفکیک هریک از سازه‌ها مرقوم شده‌اند.

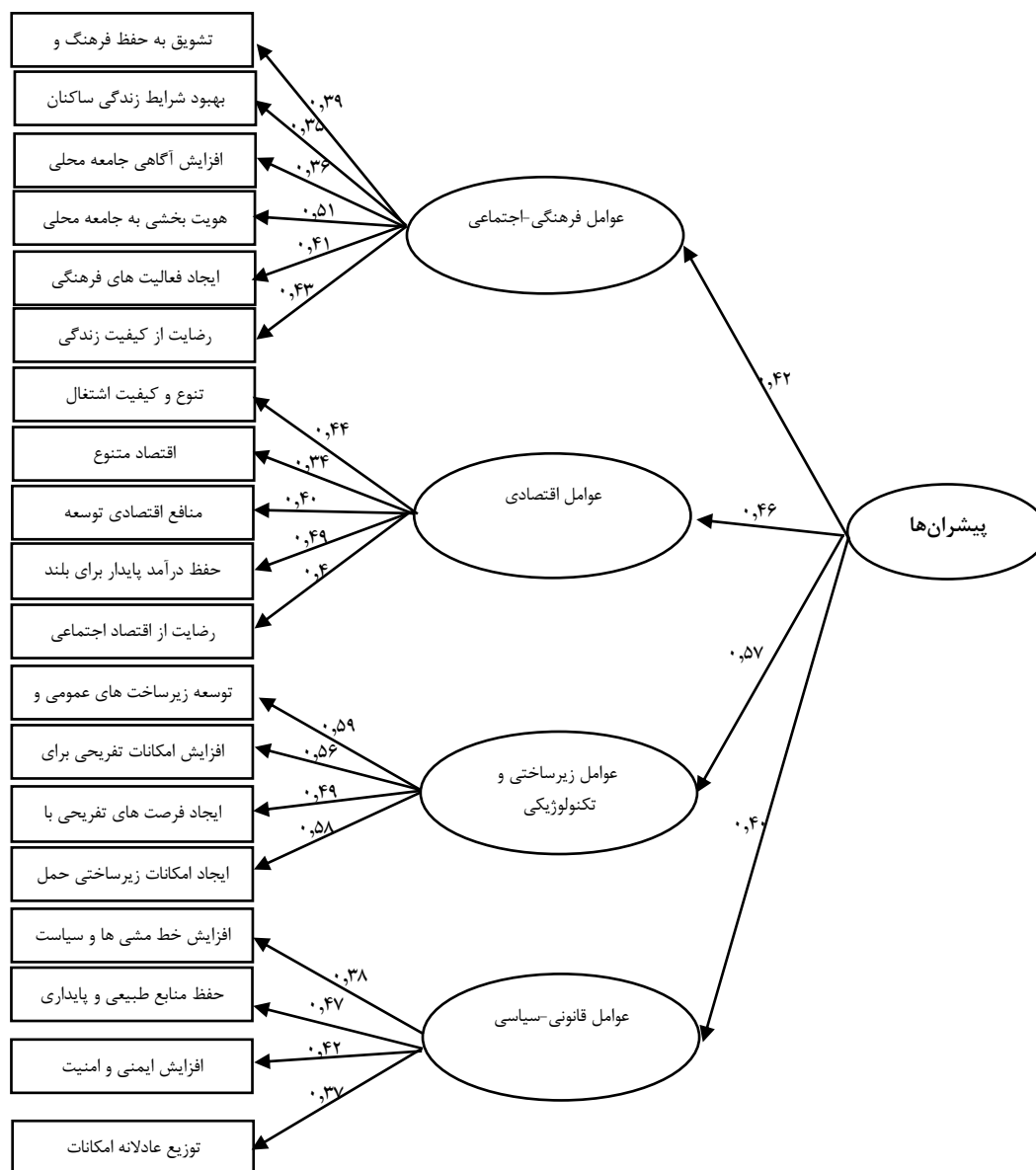
جدول ۲. مقادیر میانگین نمونه، آماره T، مقادیر P، انحراف استاندارد، ضریب تعیین (معیار R Squares)، برازش مدل کلی (معیار GoF)

سازه	میانگین نمونه	انحراف استاندارد	آماره T	مقادیر P	R Squares	GoF
تشویق به حفظ فرهنگ و صنایع دستی محلی	۴/۳۷۸	۰/۴۴۱	۱/۹۰۱	۰/۰۰۰	۰/۵۶	۰/۵۷
افزایش آگاهی جامعه محلی نسبت به مزایای گردشگری روستایی	۴/۶۷۷	۰/۳۵۶	۹/۶۶۰	۰/۰۰۰	۰/۵۹	۰/۵۶
هویت بخشی به جامعه محلی	۴/۶۵۵	۰/۴۵۲	۹/۷۱۱	۰/۰۰۱	۰/۶۶	۰/۵۹
ایجاد فعالیت‌های فرهنگی برای ساکنین جامعه محلی	۴/۸۸۷	۰/۴۳۱	۹/۱۶۷	۰/۰۰۰	۰/۵۵	۰/۵۲
رضایت از کیفیت زندگی	۵/۶۷۴	۰/۴۴۵	۸/۱۱۱	۰/۰۰۰	۰/۶۱	۰/۵۱

سازه	میانگین نمونه	انحراف استاندارد	آماره T	مقادیر P	R Squares	GoF
بهبود شرایط زندگی ساکنان	۴/۱۷۸	۰/۴۳۳	۹/۱۴۱	۰/۰۰۰	۰/۶۶	۰/۶۴
رضایت از اقتصاد اجتماعی	۴/۲۴۳	۰/۳۵۱	۷/۴۳۶	۰/۰۰۰	۰/۵۳	۰/۴۳
تنوع و کیفیت اشتغال	۵/۷۲۳	۰/۴۲۷	۳/۶۶۷	۰/۰۰۰	۰/۳۸	۰/۵۲
اقتصاد متنوع	۴/۱۹۰	۰/۳۷۰	۵/۳۲۱	۰/۰۰۱	۰/۵۸	۰/۴۵
منافع اقتصادی توسعه گردشگری	۵/۴۶۵	۰/۳۳۵	۸/۲۲۳	۰/۰۰۱	۰/۴۷	۰/۶۶
حفظ درآمد پایدار برای بلندمدت	۴/۳۳۷	۰/۵۵۶	۹/۵۷۸	۰/۰۰۰	۰/۶۴	۰/۴۲
توسعه زیرساخت‌های عمومی و بهداشتی	۵/۴۴۶	۰/۶۵۴	۶/۳۳۴	۰/۰۰۰	۰/۶۵	۰/۶۱
افزایش امکانات تفریحی برای جامعه محلی	۴/۳۳۲	۰/۴۴۳	۱۱/۳۲۱	۰/۰۰۱	۰/۵۳	۰/۵۹
ایجاد فرصت‌های تفریحی باکیفیت	۵/۳۳۴	۰/۵۵۷	۶/۳۲۱	۰/۰۰۰	۰/۴۹	۰/۵۸
ایجاد امکانات زیرساختی حمل‌ونقل	۴/۳۵۷	۰/۵۵۶	۶/۳۳۴	۰/۰۰۲	۰/۶۱	۰/۵۸
افزایش خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها برای حفظ منابع و مکان‌های دیدنی روستایی	۴/۲۰۹	۰/۵۵۴	۶/۳۲۱	۰/۰۰۰	۰/۶۰	۰/۵۷
حفظ منابع طبیعی و پایداری زیست‌محیطی	۴/۳۳۲	۰/۵۲۳	۶/۳۳۲	۰/۰۰۰	۰/۵۹	۰/۵۸
افزایش ایمنی و امنیت	۵/۴۴۶	۰/۴۹۰	۶/۳۰۹	۰/۰۰۱	۰/۵۷	۰/۵۱
توزیع عادلانه امکانات گردشگری	۵/۴۳۲	۰/۵۶۷	۶/۳۲۱	۰/۰۰۰	۰/۴۵	۰/۵۶

با توجه به جدول فوق می‌توان نتیجه گرفت که انحراف استاندارد و میانگین نمونه از وضعیت خوبی برخوردار هستند و هر ۱۹ سازه، یعنی مضامین سازمان دهنده ارتباط معناداری دارند. برای سنجش برازش بخش ساختاری مدل‌ها با استفاده از معیار R^2 ابتدا باید مقدار R^2 تمامی سازه‌ها محاسبه‌شده و سپس در مورد سازه‌هایی که مقدار R^2 آن‌ها در حد ضعیف و کمتر است، توجه بیشتری شود (داوری و رضازاده، ۱۳۹۷). همان‌طور که در جدول ۲ مشخص است، مقادیر R^2 برای کلیه متغیرهایی بیشتر از حد قوی است و مقدار R برابر است با ۰,۶۹۷ که مقدار بالایی است که نشان‌دهنده قدرت پیش‌بینی بالای مدل است.

معیار GoF مربوط به بخش کلی مدل‌های معادلات ساختاری است. بدین معنی که توسط این معیار، محقق می‌تواند پس از بررسی برازش بخش اندازه‌گیری و بخش ساختاری مدل کلی پژوهش خود، برازش بخش کلی را نیز کنترل نماید. مقدار GoF به‌دست‌آمده در مدل ۰,۵۷۸ است که این نشان از برازش کلی قوی مدل است. دیاگرام زیر، مدل تحلیل مسیر پژوهش را نشان می‌دهد. بر روی مدل اعدادی قید شده‌اند که به‌عنوان ضرایب استاندارد مسیرها هستند و اعداد داخل پرانتز مقادیر t را نشان می‌دهند.

شکل ۳. مدل تحلیل مسیر متغیرهای پژوهش (مضامین)

همان‌طور که در دیاگرام‌های فوق مشاهده می‌شود، تمامی مضامین مقادیری بالاتر از حد قابل‌قبول را کسب کرده‌اند و تناسب مضامین (شاخص‌های) مدل حاکی از مناسب بودن مدل اندازه‌گیری است که از میان مضامین فراگیر، مضمون "عوامل زیرساختی و تکنولوژیکی" و از میان مضامین سازمان دهنده، مضمون "توسعه زیرساخت‌های عمومی و بهداشتی، ایجاد امکانات زیرساختی حمل‌ونقل، هویت بخشی به جامعه محلی، افزایش امکانات تفریحی برای جامعه محلی، هویت بخشی به جامعه محلی، حفظ درآمد پایدار برای بلندمدت" به ترتیب با مقادیر 0.59، 0.58، 0.56، 0.51 و 0.49 بیشترین تأثیر را دارند. در جدول ۳، اولویت هر یک از پیشران‌های کلیدی و مؤثر در این زمینه انجام شده است.

جدول ۳. اولویت‌بندی پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی

اولویت	ضریب مسیر	سازه
۱۴	۰/۳۹	تشویق به حفظ فرهنگ و صنایع دستی محلی
۱۷	۰/۳۶	افزایش آگاهی جامعه محلی نسبت به مزایای گردشگری روستایی
۴	۰/۵۱	هویت بخشی به جامعه محلی
۱۲	۰/۴۱	ایجاد فعالیت‌های فرهنگی برای ساکنین جامعه محلی
۱۰	۰/۴۳	رضایت از کیفیت زندگی
۱۸	۰/۳۵	بهبود شرایط زندگی ساکنان
۹	۰/۴۳	رضایت از اقتصاد اجتماعی
۸	۰/۴۴	تنوع و کیفیت اشتغال
۱۹	۰/۳۴	اقتصاد متنوع
۱۳	۰/۴۰	منافع اقتصادی توسعه گردشگری
۵	۰/۴۹	حفظ درآمد پایدار برای بلندمدت
۱	۰/۵۹	توسعه زیرساخت‌های عمومی و بهداشتی
۳	۰/۵۶	افزایش امکانات تفریحی برای جامعه محلی
۶	۰/۴۹	ایجاد فرصت‌های تفریحی باکیفیت
۲	۰/۵۸	ایجاد امکانات زیرساختی حمل‌ونقل
۱۵	۰/۳۸	افزایش خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها برای حفظ منابع و مکان‌های دیدنی روستایی
۷	۰/۴۷	حفظ منابع طبیعی و پایداری زیست‌محیطی
۱۱	۰/۴۲	افزایش ایمنی و امنیت
۱۶	۰/۳۷	توزیع عادلانه امکانات گردشگری

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، مجموع میانگین و ضرایب مسیر مضمون فراگیر عوامل زیرساختی و تکنولوژیکی دارای بیشترین مقدار بوده و نشان‌دهنده اهمیت بالای این مضمون در رابطه با پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود و ارتقای معیشت خانوارهای روستایی است. در ادامه به بحث، نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادهای کاربردی پرداخته می‌شود.

(۵) نتیجه‌گیری

همان‌طور که در قبل نیز بیان شد، هدف اصلی این تحقیق، شناسایی و اولویت‌بندی پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی است. مطابق با یافته‌های این مطالعه می‌توان دریافت که پیشران‌های کلیدی و مؤثر در این حوزه مرهون عواملی است که در قالب مضامین به‌دست‌آمده شناسایی شدند. در تحلیل توسعه گردشگری روستایی، توجه به عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، تکنولوژیکی و سیاسی ضروری است تا میزان تأثیر آن‌ها مشخص شود و از طرفی نیز به ارائه اقداماتی برای توسعه بیشتر گردشگری روستایی کمک خواهد کرد. پس از انجام محاسبات، مشخص شد که عوامل زیرساختی و تکنولوژیکی بیشترین تأثیر را بر توسعه گردشگری روستایی می‌گذارند که عبارت‌اند از: توسعه زیرساخت‌های عمومی و بهداشتی، افزایش امکانات تفریحی برای جامعه محلی، ایجاد فرصت‌های تفریحی باکیفیت، ایجاد امکانات زیرساختی حمل‌ونقل. تأثیر گردشگری روستایی تأثیر مثبتی بر معیشت ساکنان روستاها می‌گذارد، اما با توجه به اینکه محل بررسی دور از نزدیک‌ترین

کلان‌شهر و همچنین بازار توریستی روستایی بسیار رقابتی در استان اردبیل - یعنی شهر سرعین - قرار دارد، ممکن است افزایش سریع تعداد گردشگران به این منطقه در آینده دشوار باشد. این مطالعه نتیجه‌گیری می‌کند که سیاست‌های عمومی برای تقویت زیرساخت‌ها و امکانات اساسی ضروری است زیرا این بر نحوه انجام گردشگری روستایی تأثیر می‌گذارد. همچنین، مزایای اجتماعی و فرهنگی گردشگری روستایی شامل موارد زیر است: تبادل فرهنگی، احیای فعالیت‌های فرهنگی، ارتقای یکپارچگی اجتماعی (ارتباطات نزدیک بین جمعیت محلی و گردشگران)، مشارکت جامعه، حفظ میراث فرهنگی، حفاظت و ترویج ارزش‌های فرهنگی بومی، ارتقای کارآفرینی ساکنان محلی. در این میان مزایای زیرساختی و تکنولوژیکی گردشگری روستایی شامل بهبود زیرساخت‌ها، حفاظت از این مناطق و فراهم آوری امکانات لازم است (Barkauskas et al, 2015: 171).

در پژوهش حاضر، گردشگری روستایی در مناطق روستایی مجاور شهر سرعین به‌طور مثبت و مستقل با رضایت ساکنین از زندگی مرتبط بود. مطابق با یافته‌های فوق، عوامل فرهنگی-اجتماعی به‌عنوان یکی از چهار مضمون فراگیر انتخاب شدند. بر اساس تحلیل عوامل اجتماعی که شامل تغییرات جمعیتی در روستا یا منطقه (جامعه میزبان)، روابط خانوادگی و اجتماعی حاکم بر جامعه میزبان، ویژگی‌های سبک زندگی، جنبه‌های بهداشتی و آموزشی و غیره است. درحالی‌که عوامل فرهنگی شامل انگیزه ساکنان روستا یا منطقه برای تغییرات، نگرش به موضوعات اصلی فعالیت‌ها و توسعه گردشگری روستایی و مباحث ارزشی و فرهنگی است. به دلیل وضعیت نامناسب جمعیتی در مناطق روستایی، کمبود کارکنان واجد شرایط وجود دارد. چنین وضعیت جمعیتی بدی تحت تأثیر دسترسی ناکافی به خدمات بهداشتی و آموزشی، تغییرات منفی در اشتغال، وضعیت بد زیرساخت‌ها قرار دارد. توسعه گردشگری روستایی نیز متأثر از انگیزه گردشگران شخصی، سبک زندگی، تمایل به شناخت آداب و رسوم، سنت‌ها و تاریخ، بازدید از میراث فرهنگی، مکان‌های قوم‌نگاری، مکان‌های میراث جذاب و طبیعت منحصر به فرد است.

عوامل اقتصادی. در تحلیل ادبیات علمی می‌توان به این نتیجه رسید که افزایش درآمد گردشگری روستایی و اشتغال روستاییان، به توسعه اقتصادی و معیشتی آن‌ها کمک می‌کند. گردشگری می‌تواند منبع مهمی برای ایجاد مکان‌های جدید کار در جوامع روستایی باشد، علاوه بر این، به حفظ و توسعه فرهنگ محلی در مناطق روستایی نیز کمک می‌کند. گردشگری روستایی نه تنها فرصت‌های کسب و کار را به ساکنان محلی ارائه می‌دهد، بلکه بازآفرینی و توسعه اقتصاد مناطق روستایی را تشویق می‌کند و همچنین کیفیت زندگی بازدیدکنندگان و جوامع روستایی را افزایش می‌دهد. توسعه گردشگری روستایی منعکس‌کننده زیرساخت‌های توسعه‌یافته کشور، افزایش عرضه خدمات گردشگری به‌منظور جذب بیشتر گردشگران و رفع نیازهای آنان است. این امر مستلزم برنامه‌ریزی استراتژیک، سیاسی و اقتصادی و تصمیم‌گیری پایدار در هر دو بخش دولتی و خصوصی است.

عوامل زیرساختی و تکنولوژیکی عوامل زیرساختی و تکنولوژیکی شامل تحقیق، دانش و فناوری است. عوامل فناورانه از طریق ارائه اطلاعات به‌موقع و مؤثر، استفاده از امکانات جدید ارائه محصول گردشگری و نوسازی، رقابت‌پذیری روستا را افزایش می‌دهد و عوامل زیرساختی، وجود تسهیلات و امکانات را برای گردشگران میسر می‌سازد.

عوامل قانونی-سیاسی به دلیل مشکلات فزاینده محیطی و وجود خلأ قوانین مربوطه در این زمینه، نیاز است تا با توجه به این عامل مهم، نه تنها بهبود وضعیت گردشگری بلکه توسعه گردشگری را نیز مدنظر قرار داد. اصولاً در مواجهه گردشگران با مناطق ارائه‌کننده گردشگری روستایی مسائل یا برخوردهایی پیش می‌آید که نیاز است تا این موارد رتق‌و‌فتق شوند. به همین علت، عوامل قانونی و سیاسی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مواردی است که می‌تواند در معیشت جامعه میزبان تأثیرگذار باشد.

اثرات فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی، زیرساختی و تکنولوژیکی، قانونی و سیاسی توسعه گردشگری همگی بر معیشت و کیفیت زندگی ساکنان آشکار است. توسعه گردشگری روستایی همچنین می‌تواند از طریق برنامه‌های توسعه منجر به تغییرات فرهنگی و اجتماعی شود. بر این اساس، تأثیرات اجتماعی فوق‌الذکر نقش مهمی در توسعه گردشگری ایفا می‌کنند، زیرا جامعه میزبان که به‌عنوان ساکنان محلی نشان داده می‌شوند، مستقیماً با گردشگران در تماس هستند و تأثیرات فرهنگی مثبت به حمایت از برنامه‌های گردشگری آینده کمک می‌کند. با این وجود، پیشران‌های گردشگری روستایی می‌توانند با تمرکز بیشتر بر توسعه این نوع از گردشگری، اثرات مثبتی را در معیشت خانوارهای روستایی اعم از ارتقای کیفیت زندگی، بهبود وضعیت اقتصادی، توسعه زیرساختی روستاها و... بگذارند که در مجموع، رضایت ساکنان روستاها را در بر داشته باشد. در این راستا، پیشنهادهای کاربردی ذیل ارائه می‌گردند.

- در رابطه با مضمون فراگیر عوامل فرهنگی-اجتماعی، پیشنهاد می‌شود از طریق نهادها و سازمان‌های بالادستی و متولی در این زمینه، آموزش‌های دوره‌ای به ساکنان روستاها -جامعه میزبان- داده شود تا ضمن ایجاد بستر اساسی مبنی بر مشارکت فعال آن‌ها در جامعه، موجبات توسعه و بهبود معیشت روستائیان شده و رابطه گردشگر-میزبان به نحو احسن برقرار و پایدار گردد؛
- در رابطه با عوامل اقتصادی پیشنهاد می‌شود که مسئولان و دست‌اندرکاران این حوزه، با در نظرگیری حمایت‌های مالی در زمینه گردشگری روستایی، بتوانند ضمن بهبود شرایط زندگی ساکنان، وضعیت اشتغال پایدار روستائیان را بهبود بخشیده تا بتوانند در بهبود معیشت روستائیان مثر ثمر باشند؛
- در رابطه با عوامل زیرساختی و تکنولوژیکی پیشنهاد می‌شود تا مسئولان و دست‌اندرکاران این حوزه با فراهم‌سازی و گسترش زیرساخت‌های اساسی‌ای چون "امکانات، پروژه‌ها و طرح‌ها، برنامه‌ها و..." برای حمایت از گردشگری روستایی، آن را به‌عنوان عاملی دسترس‌پذیر برای روستائیان در نظر گیرند تا آن‌ها بتوانند با این امکانات تخصیص داده‌شده، گردشگری روستایی پایداری را ایجاد کرده و از مزایای آن بهره ببرند؛ و
- در رابطه با عوامل قانونی-سیاسی پیشنهاد می‌شود دولت و نهادهای متولی در این زمینه، خط‌مشی‌ها و سیاست‌هایی را تدوین و اجرا نمایند که در راستای ایجاد هماهنگی میان جوامع میزبان (روستائیان) و گردشگران، مؤثر بوده و ضمن حفظ شرایط و وضعیت روستائیان، روابط آن‌ها با گردشگران را نیز به بهترین شکل ممکن مدیریت نماید. این امر میسر نمی‌شود مگر با تدوین و اجرای خط‌مشی‌ها و سیاست‌های متقن و جامع که از سوی دولت و نهادهای بالادستی صورت می‌پذیرد.

۶ منابع

- آذر، عادل؛ غلامزاده، رسول؛ قنواتی، مهدی. (۱۳۹۱). مدل‌سازی مسیری-ساختاری در مدیریت کاربردی نرم‌افزار SmartPLS. تهران: نگاه دانش.

- داوری، علی؛ رضازاده، آرش. (۱۳۹۷). مدل‌سازی معادلات ساختاری با نرم‌افزار PLS. تهران: سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی.

- Aleksieva, J., & Stamov, St. 2005. **Specialized tourism types. Rural tourism.** Management theory and studies for rural business and infrastructure development, Vol. 5, No. 10, pp. 33-42.
- Alyavina, E., Nikitas, A., & Tchouamou Njoya, E. 2020. **Mobility as a service and sustainable travel behaviour: A thematic analysis study.** Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour, Vol. 73, pp. 362–381.
- Anup, K.C.; Parajuli, R.B.T. 2014. **Tourism and its impact on livelihood in Manaslu conservation area, Nepal.** Environ. Dev. Sustain. Vol. 16, 2014, pp. 1053–1063.
- Ashley, C. 2002. **Methodology for Pro-Poor Tourism Case Studies;** PPT Working Paper 10; ODI: London, UK, 2002.
- Attride-Stirling, J. 2001, “**Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research**”, Qualitative Research, Vol. 1, No. 3, pp. 385-405.
- Barkauskas, V., Barkauskienė, K., & Jasinskas, E. 2015. **Analysis of Macro Environmental Factors Influencing the Development of Rural Tourism: Lithuanian Case.** Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol. 213, pp. 167–172.
- Blackie, I. 2019. **The impact of wildlife hunting prohibition on the rural livelihoods of local communities in Ngamiland and Chobe District Areas, Botswana.** Cogent Soc. Sci. Vol. 5, pp. 1-20.
- Braun, V., & Clarke, V. 2006. **Using thematic analysis in psychology.** Qualitative Research in Psychology, Vol. 3, No. 2, pp. 77–101.
- Briedenhann, J.; Wickens, E. 2004. **Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas—vibrant hope or impossible dream?** Tour. Manag. Vol. 25, 2004, pp. 71–79.
- Ca'noves, G.; Villarino, M.; Priestley, G.K.; Blanco, A. 2004. **Rural tourism in Spain: An analysis of recent evolution.** Geoforum. Vol. 35, 2004, pp. 755–769.
- Check J., Schutt R. K. **Survey research.** In: J. Check, R. K. Schutt. 2012. editors. Research methods in education. Thousand Oaks, CA: Sage Publications; 2012. pp. 159–185.
- Chen B, Qiu Z, Usio N, Nakamura K. 2018. **Tourism's Impacts on Rural Livelihood in the Sustainability of an Aging Community in Japan.** *Sustainability.* Vol. 10, No. 8, pp. 1-17. <https://doi.org/10.3390/su10082896>.
- Chou, M. C. 2013. **Does tourism development promote economic growth in transition countries? A panel data analysis.** Economic Modelling. Vol. 33, No 2013, pp. 226-232.
- Deller, S. 2010. **Rural Poverty, Tourism and Spatial Heterogeneity.** Ann. Tour. Res. Vol. 37, 2010, pp.180–205.
- Hassan TH, Salem AE, Abdelmoaty MA. 2022. **Impact of Rural Tourism Development on Residents' Satisfaction with the Local Environment, Socio-Economy and Quality of Life in Al-Ahsa Region, Saudi Arabia.** International Journal of Environmental Research and Public Health. Vol. 19, No. 7, pp. 10-24.
- He, Y. & Yang, M. 2018. “**Analysis of the development model of island tourism based on spatial structure-Taking Wanshan District of Zhuhai as an example,**” Ocean Economics, Vol. 32, No. 136, pp. 47–66.
- Ibănescu, B.C; Stoleriu, O.M; Munteanu, A & Iatu. C. 2018. **The Impact of Tourism on Sustainable Development of Rural Areas: Evidence from Romania.** Sustainability. Vol 10, No 3529; pp. 1-19.
- Jaszczak, A & Żukovskis, J. 2010. **Tourism Business In Development Of European Rural Areas.** Management theory and studies for rural business and infrastructure development. 2010. Nr. Vol. 20, No. 1, pp. 36-44.
- Kinsley, M. 2000. **Economic Renewal Guide: A Collaborative Process for Sustainable Community Development;** Rocky Mountain Institute, CO.: Beijing, China, 2000.

- Kozhokulov, S; Chen, X; Yang, D; Issanova, G; Samarkhanov, K & Aliyeva, S. 2019. **Assessment of Tourism Impact on the Socio-Economic Spheres of the Issyk-Kul Region (Kyrgyzstan)**. Sustainability 2019, Vol. 11, No. 14, 1-18.
- Madsen, B.; Zhang, J. 2010. **Towards a New Framework for Accounting and Modelling the Regional Impacts of Tourism**. Econ. Syst. Res. Vol. 22, No. 4, pp. 313–340.
- Manuel Guaita Martínez, J; Manuel Guaita Martínez, J; Antonio Salinas Fernández, J & Mogorrón-Guerrero, H. 2019. **An analysis of the stability of rural tourism as a desired condition for sustainable tourism**. Journal of Business Research, Vol. 100, No 2019, pp. 165-174.
- Mbaiwa, J.E.; Stronz, A.L. 2010. **The effects of tourism development on rural livelihoods in the Okavango Delta**, Botswana. J. Sustain. Tour. Vol. 18, 2010, pp. 635–656.
- Mbaiwa, J.E. 2008. **Tourism Development, Rural Livelihoods, and Conservation in the Okavango Delta**, Botswana. Doctoral Dissertation, Texas A & M University, College Station, TX, USA, 2008.
- Muresan, I.C.; Oroian, C.F.; Harun, R.; Arion, F.H.; Porutiu, A.; Chiciudean, G.O.; Todea, A.; Lile, R. 2016. **Local Residents' Attitude toward Sustainable Rural Tourism Development**. Sustainability. Vol 8, No. 1, pp. 1-14.
- Napoli, J. 2017. **“A tourism and cultural regional case study of the link between transportation and tourism: south of France,”** Methaodos Revista De Ciencias Sociales, Vol. 5, No. 1, pp. 174–181.
- Neumeier, S.; Pollermann, K. 2014. **Rural tourism as promoter of rural development - prospects and limitations: Case study findings from a pilot project promoting village tourism**. Eur. Countryside Vol. 4, No. 153, 270–296.
- Nikitas, A.; Wang, J.Y.T. & Knamiller, C. 2019. **Exploring parental perceptions about school travel and walking school buses: A thematic analysis approach**. Transportation Research Part A: Policy and Practice, Vol 124, pp. 468-487.
- OECD. 1994. **Tourism Strategies and Rural Development**; OECD: Paris, France.
- Svoradova, L., Palkechova, L., Viragh, R. 2013. **Rural tourism and agrotourism in the Slovak Republic**. Conference: 8th International conference on applied business research (ICABR) location: East London, South Africa, Apr. 22-26.
- Simpson, M.C. 2009. **An integrated approach to assess the impacts of tourism on community development and sustainable livelihoods**. Community Dev. J. Vol. 44, No. 2, pp. 186–208.
- Su H. & Chen, C. 2019. **“Research progress and enlightenment of China urban tourism planning,”** Journal of Guangzhou City Vocational College, Vol. 36, No. 3, pp. 28–33.
- Tsai, S.-B.; Xue, Y.-Z.; Huang P.-Y. 2014. **“Establishing a criteria system for green production,”** Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers - Part B: Journal of Engineering Manufacture, Vol. 229, No. 8, pp. 1395–1406.
- UNWTO, 2022. **Tourism Enjoys Strong Start To 2022 While Facing New Uncertainties**. <https://www.unwto.org/news/tourism-enjoys-strong-start-to-2022-while-facing-new-uncertainties>
- Wang H. & Guo, X. 2015. **“Research on smart tourism system based on speech recognition,”** Computer Technology and Development, Vol. 31, No. 5, pp. 143–147.
- Wilson, S.; Fesenmaier, R.; Fesenmaier, J.; Es, J. 2001. **Factors for success in rural tourism development**. J. Travel Res. Vol. 40, No. 2, pp. 132–138.
- Xue, G.; Sun, G. & Yu, Z. 2018. **“Analysis on the formation mechanism of summer resorts and tourism competitiveness in my country,”** Journal of Northwest University, Vol. 48, No. 1, pp. 149–156.
- Wijijayanti, T.; Agustina, Y.; Winarno, A.; Istanti, L.N.; Dharma, B.A. 2020. **Rural tourism: A local economic development**. Australas. Account. Bus. Financ. J. Vol. 14, No. 1, pp. 5–13.

- Yu, C.-P.; Charles Chancellor, H.; Tian Cole, S. 2011. **Examining the effects of tourism impacts on resident quality of life: Evidence from rural midwestern communities in USA.** Int. J. Tour. Sci. Vol. 11, No. 2, pp. 161–186.
- Ye Zhu. 2016. **“Research on the spatial pattern and formation mechanism of urban tourism competitiveness: taking jiangsu province as an example,”** Technoeconomics and Management Research, Vol. 3, No. 12, pp. 121–126.
- Zhou, J. 2021. **Statistical Research on the Development of Rural Tourism Economy Industry under the Background of Big Data.** Mobile Information Systems Vol. 3, pp. 1-11.
- Zhou L. & Jiang, J. 2015. **“Comprehensive evaluation and spatial differentiation of urban tourism competitiveness in the Yangtze River Delta,”** Economic Geography, Vol. 35, No. 1, pp. 173–179,.